

TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB QUVVATLASH.*Rustamov Aslan Rashid o‘g‘li**Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti**"Soliqlar va budjet hisobi" fakulteti**E-mail: rustamov.aslan0523@gmail.com**Ilmiy rahbar: Shakirova Nigora Axralovna**Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti**E-mail: shakirova0130@gmail.com***ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida tadbirkorlik subyektlarining tutgan o‘rni va ularni qo‘llab-quvvatlashning davlat mexanizmlari tadqiq etiladi. Maqolada so‘nggi yillarda sohaga oid qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, soliq imtiyozlari va kreditlash tizimidagi islohotlarning amaliy natijalari tahlil qilingan. Shuningdek, kichik va o‘rta biznes subyektlari duch kelayotgan muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy takliflar keltirilgan. Tadqiqot davomida statistik ma‘lumotlar asosida tadbirkorlik muhitining dinamikasi baholanadi va iqtisodiy o‘rishni ta‘minlashda xususiy sektorning ulushini oshirish yo‘llari ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: Tadbirkorlik, davlat qo‘llab-quvvatlashi, YaIM, kichik biznes, soliq imtiyozlari, investitsiya muhiti, iqtisodiy islohotlar, kreditlash.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda tadbirkorlikni rivojlantirish har qanday mamlakatning strategik maqsadi hisoblanadi, chunki u bandlikni ta‘minlash, innovatsiyalarni joriy etish va ichki bozorni raqobatbardosh mahsulotlar bilan to‘ldirishning asosiy manbaidir. O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda tadbirkorlik faoliyatini erkinlashtirish, byurokratik to‘siqlarni bartaraf etish va biznes

subyektlari uchun qulay fiskal muhitni yaratish ustuvor vazifa sifatida belgilandi. Xususan, "O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida iqtisodiyotda davlat ulushini kamaytirish va xususiy sektorni rivojlantirish uchun keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash nafaqat moliyaviy resurslar bilan ta'minlash, balki ularni huquqiy himoya qilish va eksport imkoniyatlarini kengaytirishni ham o'z ichiga oladi. Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, jahon iqtisodiyotidagi beqarorlik sharoitida milliy tadbirkorlik subyektlarining chidamliligini oshirish va ularni rag'batlantirishning yangi usullarini ishlab chiqish zarurati ortib bormoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tadbirkorlik nazariyasi va uni qo'llab-quvvatlash usullari ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, klassik iqtisodiyot vakillari tadbirkorni xavf-xatarni o'z zimmasiga oluvchi shaxs sifatida ta'riflasi, zamonaviy tadqiqotlar davlat va biznes hamkorligi (PPP) tamoyillariga e'tibor qaratadi. A. Smit o'z asarlarida bozorning "ko'rinmas qo'li" tadbirkorlikni rivojlantirishini ta'kidlagan bo'lsa, J. Schumpeter tadbirkorlikni innovatsiya va "ijodiy vayronkorlik" jarayoni bilan bog'laydi [1, B. 45]. Mahalliy olimlardan N. Yo'ldoshev va boshqalar kichik biznesning O'zbekiston iqtisodiyotidagi institutsional asoslarini tahlil qilganlar [2, B. 112]. Shuningdek, xalqaro tajribada biznesni qo'llab-quvvatlashning Yaponiya va Janubiy Koreya modellari o'rganilgan bo'lib, unda davlatning selektiv yordami muhim ahamiyat kasb etadi [3, B. 78].

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli tahlil, qiyosiy iqtisodiy tahlil, statistik guruhlash va induksiya usullaridan foydalanildi. Ma'lumotlar bazasi sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi va Savdo-sanoat palatasi hisobotlari asos qilib olindi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlariga ko'rsatilayotgan yordam ko'lam yildan-yilga kengaymoqda. Xususan, 2023-2024 yillarda tadbirkorlikni mikromoliyalash va ularga soliq yukini kamaytirish bo'yicha keskin choralar ko'rildi. Quyidagi 1-jadvalda kichik tadbirkorlikning mamlakat YaIMdagi ulushi dinamikasi aks ettirilgan.

1-jadval. Kichik tadbirkorlik subyektlarining asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari (2021-2023 yillar)

Ko'rsatkichlar	2021 yil	2022 yil	2023 yil
Kichik biznesning YaIMdagi ulushi (%)	51.8	52.5	53.4
Band bo'lganlarning umumiy sonidagi ulushi (%)	74.2	75.6	76.3
Sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishdagi ulushi (%)	27.1	28.3	29.5
Eksport hajmidagi ulushi (%)	22.5	24.1	25.8

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik biznesning YaIMdagi ulushi barqaror o'sib bormoqda, biroq sanoat va eksport salohiyatida hali foydalanilmagan imkoniyatlar mavjud. Tadbirkorlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda bank kreditlari va davlat jamg'armalari mablag'lari muhim rol o'ynamoqda.

2-jadval. Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armalari orqali ajratilgan resurslar

Qo'llab-quvvatlash yo'nalishi	Ajratilgan mablag' (trln. so'm)	Qamrab olingan subyektlar (mingta)
Oilaviy tadbirkorlik dasturlari	12.5	420
Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi (kompensatsiya)	3.2	15.5
Xotin-qizlar va yoshlar tadbirkorligi	2.8	85

Natijalar shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan ajratilgan subsidiyalar va kompensatsiyalar xizmat ko'rsatish va qishloq xo'jaligi sohalarida yangi ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qilgan. Biroq, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish sohasida tadbirkorlik subyektlari hali ham uzoq muddatli va past foizli kreditlarga muhtojlik sezmoqda [4, B. 56].

XULOSA

O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha olib borilayotgan islohotlar iqtisodiy barqarorlikning asosiy drayveriga aylandi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tadbirkorlik subyektlarining soni va ularning YaIMdagi salmog'i ortishi bevosita davlat tomonidan taqdim etilgan soliq va bojxona imtiyozlari bilan bog'liqdir. Xulosa qilib aytganda, tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun quyidagi ustuvor vazifalarni amalga oshirish taklif etiladi:

Birinchidan, tadbirkorlik subyektlarini kreditlashda garov ta'minoti masalasini soddalashtirish va sug'urta mexanizmlaridan kengroq foydalanish zarur. Bu, ayniqsa, startup loyihalar va innovatsion g'oyalarga ega yosh tadbirkorlar uchun moliyaviy ochiqlikni ta'minlaydi. Ikkinchidan, biznesni tekshirishlar va nazorat qiluvchi organlar aralashuvini yanada qisqartirish, raqamli texnologiyalar orqali masofaviy monitoring tizimiga to'liq o'tish lozim. Uchinchidan, hududlarning ixtisoslashuvidan kelib chiqib, tadbirkorlarga hududiy imtiyozlar paketini ishlab chiqish iqtisodiy tengsizlikni kamaytirishga yordam beradi.

Shuningdek, tadbirkorlarning eksport salohiyatini oshirish uchun tashqi bozorlarga chiqishda logistika xarajatlarini qisman qoplash tizimini kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Tadbirkorlik subyektlarining huquqiy savodxonligini oshirish va ularni o'qitish bo'yicha "Biznes maktablar" tarmog'ini hududlarda yanada rivojlantirish kerak. Faqatgina kompleks yondashuv orqali O'zbekiston iqtisodiyotida xususiy sektorning ulushini 70-80 foizga yetkazish va barqaror o'sishni ta'minlash imkoniyati tug'iladi. Davlat va biznes o'rtasidagi ishonchli muloqot investitsiya muhitini yaxshilashning bosh omilidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Schumpeter J. A. — Theory of Economic Development — New York: Oxford University Press, 1934. — B. 45-60.

2. Yo'ldoshev N. Q. — Tadbirkorlik iqtisodiyoti — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018. — B. 110-125.
3. Porter M. — Competitive Advantage of Nations — New York: Free Press, 1990. — B. 75-90.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi — O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy holati — Toshkent: Statistika nashriyoti, 2023. — B. 50-65.
5. Abdullayev A. — Kichik biznesni boshqarish — Toshkent: Moliya, 2021. — B. 88-102.